

העזולה מהסוגיא

סנהדרין לג. – לט:

פרשת וארא ה'תשפ"ה

דף לג

◆ דיני דיין שטעה בדיני ממונות:

- האם הדין קיים:
  - באופן שטעה בדבר משנה - הדין חוזר.
  - באופן שטעה בשיקול הדעת:
    - באופן שחייב את הזכאי או זיכה את החייב או טימא פירות טהורים:
  - לרב יוסף ורב נחמן:
    - דיין שאינו מומחה - הדין קיים.
    - דיין מומחה:
      - באופן שיש מומחה שגדול ממנו - הדין חוזר.
      - באופן שאין מומחה שגדול ממנו - הדין קיים^א.
  - לרב ששת - הדין קיים.
  - לרב חסדא:
    - באופן שנשא ונתן ביד (כגון שהדיין טימא את הפירות שפסק שהם טמאים) - הדין קיים.
    - באופן שלא נשא ונתן ביד - הדין חוזר^ב.
    - באופן שטיהר פירות טמאים - הדין חוזר.
  - האם הדיין צריך לשלם:
    - דיין שאינו מומחה:
    - באופן שהדין קיים - חייב.

✽ הערות ✽

- א רש"י מבאר שדיין שאינו מומחה הבעל דין יכול לומר שנוקט כמו דבריו הראשונים ולכן הדין קיים, וכן בדיין מומחה באופן שאין מומחה שגדול ממנו, אבל בדיין מומחה באופן שיש מומחה שגדול ממנו ואותו מומחה מחזק את דבריו יכול לבטל את הדין.
- ב הגמ' בתחילה נוקטת שבחייב את הזכאי באופן שלא נשא ונתן ביד הדין חוזר אבל בזיכה את החייב גם באופן שלא נשא ונתן ביד הדין קיים משום שעצם הפסק נחשב כמו נשא ונתן ביד, אמנם הגמ' מסיקה שגם בזיכה את החייב רק באופן שנשא ונתן ביד (כגון שהיה משכון והדיין נטל את המשכון והחזירו לבעלים) הדין קיים אבל באופן שלא נשא ונתן ביד הדין חוזר.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

▪ באופן שהדין חוזר:

- באופן שבעל הבית עשה את פעולת הנזק (כגון שבעל הבית עירב את הפירות שהדין טימא בפירות טהורים או שבעל הבית שילם על פי הפסק של החכם):
  - לרבי מאיר - חייב.
  - לרבנן - פטור.
- באופן שהדין עשה את פעולת הנזק (כגון שהדין עירב את הפירות שפסק שהם טמאים בפירות טהורים או שהדין העביר את התשלום מבעל דין אחד לבעל דין השני) - חייב.
  - דיין מומחה - פטור².

◆ דיני בית דין שטעו בדין מלקות או גלות או מיתה:

- באופן שטעה בדבר המפורש בתורה שהצדוקים מודים בו - מחזירים את הדין בין לזכות ובין לחובה³.
- באופן שטעה בדבר שאינו מפורש בתורה שהצדוקים אינם מודים בו:
  - במסית:
    - באופן שפסקו חובה - לא מחזירים את הדין לזכות.
    - באופן שפסקו זכות - מחזירים את הדין לחובה.
  - בשאר האופנים:
    - באופן שפסקו חובה - מחזירים את הדין לזכות.
    - באופן שפסקו זכות - לא מחזירים את הדין לחובה⁴.

דף לד

◆ דיני עד או תלמיד שרוצה לומר טענת זכות או חובה בדיני נפשות:

- בדיני ממונות - בין בעד ובין בתלמיד בין באופן שרוצים ללמד זכות ובין באופן שרוצים ללמד חובה שומעים את דבריהם.
- בדיני נפשות:
  - תלמיד שרוצה ללמד זכות - שומעים את דבריו⁵.
  - תלמיד שרוצה ללמד חובה - לא שומעים את דבריו.
  - עד שרוצה ללמד זכות - לת"ק לא שומעים את דבריו לרבי יוסי בר יהודה שומעים את דבריו.
  - עד שרוצה ללמד חובה - לא שומעים את דבריו⁶.

◆ דיני דיין שלימד זכות האם יכול ללמד חובה או להיפך:

- בדיני ממונות - המלמד זכות יכול ללמד חובה והמלמד חובה יכול ללמד זכות.
- בדיני נפשות:
  - המלמד זכות - בשעת משא ומתן לא יכול ללמד חובה, ובשעת גמר דין יכול ללמד חובה.

» הערות «

- ג רש"י מבאר שהסיבה שדיין מומחה פטור משום ש'מזלו' של בעל הדין גרם לכך שיטעה בדין.
- ד בדברי הגמ' מבואר שבאופן שהדין פסק בעריות שביאה שלא כדרכה אינה נחשבת ביאה נחשב דבר שאינו מפורש בתורה ורש"י מבאר שהסיבה שנחשב דבר שאינו מפורש בתורה כיון שלומדים זאת מהפסוק 'משכבי אשה' אמנם תוס' מקשים שגם דרשה זו נחשבת דבר מפורש בתורה ולכן תוס' מבארים שכונת הגמ' שבאופן שהדין פסק שהעראה בביאה שלא כדרכה אינה נחשבת ביאה נחשב דבר שאינו מפורש בתורה.
- ה הגמ' מבארת שהמקור שבדיני נפשות באופן שפסקו חובה ואמר דיין אחד שיש לו לימוד זכות עליו מחזירים את הדין לזכות דכתיב 'ונקי וצדיק אל תהרוג' והמקור שבאופן שפסקו זכות ואמר דיין אחד שיש לו לימוד חובה עליו לא מחזירים את הדין דכתיב 'ונקי וצדיק אל תהרוג', והגמ' מוסיפה שדין זה נאמר גם בחיוב גלות משום שלומדים גזירה שווה 'רוצח רוצח' וכן דין זה נאמר גם בחיוב מלקות משום שלומדים גזירה שווה 'רשע רשע', אמנם במסית הדין להיפך דכתיב 'לא תחמול ולא תכסה עליו' או משום דכתיב 'כי הרג תהרגנו'.
- ו בדברי המשנה מבואר שתלמיד שלימד זכות מעלים אותו להיות דיין מוונים אותו במנין הדיינים, ובאופן שלאחר שלימד זכות מת מוונים אותו במנין הדיינים כאלו היה חי ולמרות שיכול לחזור בו מזכות לחובה בשעת גמר דין (כדלהלן בסמוך) מ"מ אין סיבה לומר שהיה חוזר בו ולכן נוקטים שלא היה חוזר בו.
- ז רבי יוסי בר יהודה דורש 'ועד אחד לא יענה בנפש למות' שהעד לא יכול ללמד חובה אבל יכול ללמד זכות, אמנם ת"ק סובר שהעד לא יכול ללמד זכות משום ש'מחזי בעדותו' שהרי אינו יכול לחזור מעדותו לאחר כדי דיבור וכדי להציל את הנידון רוצה ללמד זכות, ולכן דורשים מהפסוק שהעד לא יכול ללמד בין זכות ובין חובה ותלמיד יכול ללמד חובה ואינו יכול ללמד זכות.

○ המלמד חובה - יכול ללמד זכות.

◇ דין שני דיינים שלמדו דין אחד לזכות את הנידון וכל דין למד דין זה מפסוק אחר - מונים את שני הדיינים כדין אחד^ה.

◇ זמן הדין:

• דיני ממונות:

- לתנא דמתניתין - תחילת הדין ביום, גמר הדין בין ביום ובין בלילה^ט.
- לרבי מאיר - תחילת הדין וגמר הדין ביום^י.
- דיני נפשות - תחילת הדין וגמר הדין ביום^{יא}.

◇ דין דייני סומא בדיני ממונות - לתנא של המשנה כשר לרבי מאיר פסול^{יב}.

◇ דין ראית נגע על ידי קרוב - לתנא של המשנה כשר לרבי מאיר פסול^{יג}.

◇ דיני ירושה:

- הקדמה - הגמ' דנה בחולה שחילק את נכסיו ושמעו את דבריו שנים או שלשה אנשים האם הם נחשבים דיינים ויכולים מקבלי הירושה לחלוק את הירושה על פיהם או דלמא נחשבים לעדים ומקבלי המתנה אינם יכולים לחלוק את הירושה על פיהם אלא בבית דין וכדלהלן.
- באופן ששלשה אנשים שמעו את דברי החולה:
  - באופן ששמעו ביום - השומעים יכולים להחליט האם הם יהיו דיינים, או שיהיו עדים.
  - באופן ששמעו בלילה - נחשבים עדים^{יד}.
- באופן ששני אנשים שמעו את דברי החולה - נחשבים עדים.

דף לה

◇ דיני גמר הדין:

• בדיני ממונות - גומרים את הדין ביום שבו התחילו את הדין.

• בדיני נפשות:

○ באופן שרוצים לפסוק זכות - גומרים את הדין ביום שבו התחילו את הדין.

הערות

ח הגמ' מבארת שהסיבה שבאופן ששני דיינים שלמדו דין אחד וכל דין למד דין זה מפסוק אחר מונים את שני הדיינים כדין אחד דכתיב 'אחת דיבר אליקים שתים זו שמעתי' כי עז לאלקים' ודורשים מפסוק זה שאפשר ללמוד מפסוק אחד כמה דינים אבל אי אפשר ללמוד דין אחד משני פסוקים ולכן ודאי שדיין אחד טעה.

ט הגמ' מבארת שהמקור של התנא של המשנה שתחילת הדין ביום דכתיב 'והיה ביום הנחילו את בניו', והמקור שגמר דין בין ביום ובין בלילה דכתיב 'ושפטו את העם בכל עת', ורש"י מבאר שהסיבה שדורשים כך ולא להיפך כיון שהפסוק 'ושפטו את העם בכל עת' ועיקר המשפט הוא גמר הדין, אמנם תוס' בפירוש הראשון מבארים שהסיבה שדורשים כך ולא להיפך משום שעיקר המשפט הוא בתחילתו ולכן מסתבר שהוא צריך להיות דווקא ביום, ותוס' בפירוש השני מבארים שהפסוק 'והיה ביום הנחילו את בניו' מדבר בקבלת העדות שהוא תחילת הדין.

י הגמ' מוסיפה שהמקור של רבי מאיר שתחילת הדין וגמר הדין ביום דכתיב 'ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע' ודורשים היקש בין דין לנגע שכמו שראית נגע נעשית ביום ולא בלילה דכתיב 'כנגע נראה לי' ודורשים 'לי ולא לאורי' כך דין ביום, והגמ' מוסיפה שלפי רבי מאיר אפשר לדון ביום המעונן ולמרות שביום זה לא רואים נגעים דכתיב 'ושפטו את העם בכל עת', ורבי מאיר דורש מהפסוק 'והיה ביום הנחילו את בניו' ש'אין עד נעשה דין' וכדלהלן.

יא הגמ' מבארת שהמקור שדיני נפשות תחילת הדין וגמר הדין ביום דכתיב 'והוקע אותם לה' נגד השמש'.

יב הגמ' מבארת שהמקור של רבי מאיר שדיין סומא פסול דכתיב 'ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע' ודורשים היקש בין דין לנגע כמו שבנגע דיין סומא פסול דכתיב 'לכל מראה עיני הכהן' כך בדין דיין סומא פסול, ורבנן לשיטתם שלא דורשים היקש זה ולכן דיין סומא פסול.

יג הגמ' מבארת שהמקור של רבי מאיר שקרוב לא יכול לראות את הנגע דכתיב 'ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע' ודורשים היקש בין דין לנגע כמו שבדין קרוב פסול כך בראית נגע קרוב פסול, ורבנן לשיטתם שלא דורשים היקש זה ולכן קרוב יכול לראות את הנגע.

יד הגמ' מבארת שבאופן ששמעו בלילה לא יכולים השומעים לדון על פי עדותם לומר ורש"י מבאר משום שראו את העדות בלילה שאינו ראוי לתחילת דין, והגמ' מוסיפה שלא יכולים להעיד לומר על דברי החולה ואח"כ לדון על פי עדותם משום ש'אין עד נעשה דין', והגמ' מוסיפה שהמקור ש'אין עד נעשה דין' דכתיב 'והיה ביום הנחילו את בניו' ודורשים מכך שבאופן ששלשה אנשים שמעו את דברי החולה ביום יכולים להיות דיינים אבל באופן ששמעו בלילה לא יכולים להיות דיינים כיון ש'אין עד נעשה דין'.

○ באופן שרוצים לפסוק חובה - לא גומרים את הדין באותו יום שבו התחילו את הדין אלא גומרים את הדין ביום שלאחריו.^{טו}.

◆ דיני תובע ונתבע:

- באופן שהמלוה תובע חוב מהלוה והלוה טוען שנתן משכון למלוה והמשכון התקלקל ביד המלוה:
  - באופן שהלוה אומר שיביא את העדים על המשכון בתוך שלשים יום - בית דין לא גובים מהלוה את החוב אלא מחכים עד שיביא את העדים, משום ש'זמן בית דין' הוא שלשים יום.
  - באופן שהלוה אומר שיביא את העדים על המשכון לאחר שלשים יום:
    - באופן שבית יודעים שהעדים הללו היו בשעת המעשה - בית דין גובים מהלוה את החוב ולא מחכים עד שיביא את העדים, אמנם באופן ש'זילי נכסיה' בית דין מחכים עד שיביא את העדים.
    - באופן שבית דין לא יודעים האם העדים הללו היו בשעת מעשה - בית דין גובים מהלוה את החוב ולא מחכים עד שיביא את העדים.
- באופן שראובן טוען ששמעון הזיקו ושמעון טוען שראובן חייב לו חוב אחר ויש לו עדים על כך ויביא את העדים בתוך שלשים יום - בית דין גובים משמעון את החוב ולא מחכים עד שיביא את העדים, משום ש'אין נותנים זמן לחבלות', אמנם באופן ש'זילי נכסיה' בית דין מחכים עד שיביא את העדים.^{טז}.

◆ דיני דין בערב שבת ויום טוב:

- בדיני ממונות - מותר לדון.
- בדיני נפשות - אסור לדון.^{יז}.

◆ דיני עבודה בבית המקדש ודיני שבת:

- דיני עבודה בבית המקדש - העבודה בבית המקדש דוחה את השבת, אמנם חיוב מיתת בית דין דוחה את העבודה בבית המקדש ולכן הורגים אדם שהתחייב מיתת בית דין גם באופן שעל ידי כך תתבטל העבודה בבית המקדש, וכן קבורת מת מצוה דוחה את העבודה בבית המקדש ולכן קוברים מת מצוה גם באופן שעל ידי כך תתבטל העבודה בבית המקדש.^{יח}.
- דיני שבת - שבת דוחה את חיוב הריגת מיתת בית דין ולכן לא הורגים בשבת אדם שהתחייב מיתה בבית דין, וכן שבת דוחה את החיוב של קבורת מת מצוה ולכן לא קוברים מת מצוה בשבת.^{יט}.

» הערות «

טו הגמ' מבארת שהמקור שבדיני נפשות באופן שרוצים לפסוק חובה לא גומרים את הדין באותו יום אלא ביום שלאחריו לרבי חנינא דכתיב 'מלאתי משפט צדק ילין בה' ולרבא דכתיב 'אשרו חומץ' ודורשים חזקו דין שמשעה את גמר הדין ליום אחר.

טז הגמ' אומרת שהמקור ש'נזקקים לתובע תחילה' דכתיב 'אשרו חומץ' ודורשים 'ולא חומץ' כלומר ש'נזקקים קודם לטענת הגזלן ולא נזקקים לטענת הנגזל, ותוס' בפירוש הראשון מבארים שהאופן שבו נזקקים לתובע תחילה הוא שהלוה אומר שיביא עדים על המשכון לאחר שלשים יום ובית דין יודעים שהעדים הללו היו בשעת המעשה בית דין גובים מהלוה את החוב ולא מחכים עד שיביא את הלוה ותוס' בפירוש השני מבארים שהאופן שבו נזקקים לתובע תחילה הוא באופן שראובן טוען ששמעון הזיקו ושמעון טוען שראובן חייב לו חוב אחר ויביא את העדים בתוך שלשים יום.

יז הגמ' מבארת שהסיבה שלא דנים דיני נפשות בערב שבת ויום טוב משום שאם ירצו לפסוק חובה לא יכולים לגמור את הדין בערב שבת אלא צריכים לגמור את הדין ביום שלאחריו, ובשבת לא יכולים לגמור את הדין כיון שאם יתחייב הנידון מיתה אי אפשר להורגו במוצאי שבת משום שבית דין לא הורגים חייבי מיתות בית דין בלילה דכתיב 'הוקע אותם לה' נגד השמש', וכן אי אפשר להורגו ביום ראשון משום שיש בכך 'עינוי הדין', וביום ראשון לא יכולים לגמור את הדין משום שיש חשש של שכחה ולמרות שסופרי הדיינים כותבים את דברי הדיינים מ"מ 'לכא כיון דאינשי אינשי'.

יח הגמ' מבארת שהמקור שהורגים אדם שהתחייב במיתת בית דין למרות שעל ידי כך תתבטל העבודה דכתיב 'מעם מזבחי תקחנו למוות' ורבא מוסיף שדורשים מהלשון 'מזבחי' שדין זה נאמר אפילו בקרבן תמיד שהוא קרבן ציבור ולא רק בקרבן יחיד, והגמ' מבארת שהמקור שקבורת מת מצוה דוחה את עבודה דכתיב 'ולאחותו'.

יט הגמ' מבארת שהיה אפשר ללמוד בקל וחומר שחיוב הריגת מיתת בית דין דוחה שבת, שהרי חיוב הריגת מיתת בית דין דוחה את העבודה, והעבודה דוחה את השבת, וא"כ קל וחומר שחיוב הריגת מיתת בית דין דוחה את השבת, אלא שדורשים 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם' ודורשים גזירה שווה 'מושבות מושבות' לפסוק 'היו אלה לכם לחוקת משפט בכל מושבותיכם' שנאמר לענין רוצח, שהאיסור לבער אש נאמר אפילו באופן שעושים זאת בשביל להרוג אדם שהתחייב מיתה בבית דין.

הגמ' מבארת שהיה אפשר ללמוד בקל וחומר שקבורת מת מצוה דוחה שבת, שהרי קבורת מת מצוה דוחה את העבודה, והעבודה דוחה את השבת, וא"כ קל וחומר שקבורת מת מצוה דוחה את השבת, אלא שאפשר לפרוך קל וחומר זה מהריגת אדם שהתחייב מיתה בבית דין שדוחה את העבודה ולא דוחה את השבת.

◆ דיני הדיינים:

- שמיעת דברי הדיינים:
  - בדיני ממונות - בדרך כלל מתחילים מהגדול, אמנם רבי מחמת ענוה יתירה שהיה בו התחיל מהקטן.
  - בדיני נפשות - מתחילים מהקטן דכתיב 'לא תענה על ריב', או דכתיב 'ויאמר דוד לאנשיו חגרו איש את חרבו ויחגרו איש את חרבו ויחגור גם דוד את חרבו'.
- דיני מנין הדיינים באופן שיש בין הדיינים רב ותלמיד שלו:
  - באופן שהתלמיד צריך את הסברא של הרב:
    - באופן שצריך בית דין או סנהדרין (כגון דיני ממונות או דיני נפשות) - נחשבים אחד.
    - באופן שיחיד יכול להורות (כגון דיני טומאה וטהרה) - נחשבים שנים^כ.
  - באופן שהתלמיד לא צריך את הסברא של הרב - נחשבים שנים^{כא}.
- הכרעת הדין על פי רוב דיינים:
  - בדיני נפשות:
    - הכרעה לזכות - אפשר להכריע על פי רוב של דיין אחד.
    - הכרעה לחובה - אי אפשר להכריע על פי רוב של דיין אחד אלא צריך לפחות רוב של שני דיינים^{כב}.
  - בדיני ממונות - מכריעים את הדין בין לחובה ובין לזכות על פי רוב של דיין אחד.
  - בדין שור הנסקל - מכריעים את הדין בין לחובה ובין לזכות על פי רוב של דיין אחד^{כג}.
- איזה דיינים כשרים:
  - בדיני ממונות:
    - גר:
    - לרש"י - כשר.
    - לתוס' - גר פסול לדון ישראל וכשר לדון גר.
    - שאר הדיינים - כשרים.
  - בדיני נפשות:
    - פסול יוחסים:
    - גר:
    - לרש"י - גר פסול לדון ישראל וכשר לדון גר.
    - לתוס' - פסול.

☞ הערות ☜

- כ רש"י מבאר שבאופן שצריך בית דין או סנהדרין הרב והתלמיד נחשבים לדעת אחת כיון שהתלמיד צריך את סברת הרב והכרעתו היא בגלל סברת הרב, אבל באופן שיחיד יכול להורות ונחלקו הדעות ועומדים למנין הרב והתלמיד נחשבים לשני דעות.
- כא בדברי הגמ' מבואר שאפילו באופן שבשעת הדין הרב מלמד את תלמידו דין ולאחר מכן התלמיד מכריע את הנידון על פי דין זה וכן הרב הכריע את הנידון על פי דין זה מ"מ נחשבים הרב והתלמיד לשנים במנין הדעות.
- כב המשנה [ב א] מבארת שהמקור שבדיני נפשות מכריעים לזכות על פי רוב של דיין אחד ולא מכריעים לחובה על פי רוב של דיין אחד דכתיב 'לא תהיה אחרי רבים לרעה' וכתבי 'אחרי רבים להטות' ולכן דורשים 'לא כהטייתך לרעה הטייתך לטובה על פי אחד הטייתך לרעה על פי שנים'.
- כג המשנה [ב א] מבארת ששור הנסקל נידון בפני עשרים ושלושה דיינים דכתיב 'השור יסקל וגם בעליו יומת' ודורשים כמיתת בעלים כך מיתת השור, והגמ' מוסיפה שלמרות ששור הנסקל נידון בפני עשרים ושלושה דיינים כדיני נפשות מ"מ אפשר להכריע את הדין לחובה על פי רוב של דיין אחד דכתיב 'לא תטה משפט אביון בריב' ודורשים שהדין שלא מכריעים לחובה על פי רוב של דיין אחד נאמר רק באופן שדנים אדם ולא באופן שדנים שור, ורש"י מוסיף שלומדים מדין זה שגם בשאר דיני ממונות אפשר להכריע לחובה על פי רוב של דיין אחד.
- הגמ' מוסיפה שכמו שאפשר להכריע את דינו של שור הנסקל לחובה על פי רוב של דיין אחד כך שאר הדינים שיש חילוקים בין דיני ממונות לדיני נפשות דינו של שור הנסקל הוא כמו בדיני ממונות, ורש"י מבאר שהסיבה שדורשים מהפסוק 'השור יסקל וגם בעליו יומת' ששור הנסקל נידון בפני עשרים ושלושה דיינים ולא דורשים דין אחר שדינו כדיני נפשות משום שמסתבר שהיקש נאמר על דין זה שהוא תחילת הדין ולא על שאר הדינים שהם כדי להציל את הנידון ובשור הנסקל לא נאמרו דינים אלו.

- חלל וממזר - פסולים^{כז}.
- פסול מום - דיין שיש בו מום פסול^{כח}.
- דיין שאינו רחמן - זקן וסריס ומי שאין לו בנים פסולים. ולרבי יהודה דיין אכזרי^{כט}
- כז

◆ דיני מורד במלכות:

- לתירוץ הראשון - צריך לקבל את העדות ולדעת האם הוא מורד בפני בית דין, ולאחר מכן אפשר לדון שלא בבית דין.
- לתירוץ השני - צריך לדון בבית דין, אלא שלא צריך לגמור את הדין ביום שלאחריו אלא אפשר לגמור את הדין באותו יום.

דף לו - לט

◆ צורת הסנהדרין גדולה והסנהדרין קטנה:

- הדיינים - יושבים על ספסלים בצורת חצי גורן עגולה כדי שכולם יראו את אלו^כ.
- התלמידים - יושבים על הריצפה לפני הדיינים בשלש שורות ובכל שורה עשרים ושלוש תלמידים^{כט}.
- סופרי הדיינים:
  - לת"ק - יש שני סופרים וכל אחד מהם כותב את דברי המזכים ואת דברי המחייבים.
  - לרבי יהודה - יש שלשה סופרים אחד מהם כותב דברי המזכים ואחד מהם כותב דברי המחייבים ואחד מהם כותב את דברי המזכים ודברי המחייבים^ל.

◆ דיני יחוד עם אשתו נדה:

- באופן שלא בעל - אסורים ביחוד.
- באופן שבעל - מותרים ביחוד^{לא}.

- ◆ צורת האיום על העדים שבאים להעיד עדות על דיני נפשות - בית דין אומרים להם שסופם לבדוק את העדות בדרישה וחקירה ולכן שלא יעידו באופן שלא ראו את העדות אלא יודעים את העדות על ידי אומדן או שמועה או עד מפי עד, ובית דין מוסיפים שלמרות שבדיני ממונות עדים שהעידו שקר יכולים לתקן את העבירה על ידי שיחזירו את הממון שהוציאו שלא כדין אבל בדיני

» הערות «

- כד הגמ' מבארת שהמקור שדיין חלל או ממזר או גר פסול דכתיב 'ונשאו אתך' ודורשים בדומים לך שאין בהם פסול יוחסים.
- כה הגמ' מבארת שהמקור שדיין שיש בו מום פסול בדיני נפשות דכתיב 'כולך יפה רעייתי ומום אין בך'.
- כו הגמ' מוסיפה שלמרות שבכל דיני נפשות לא מושיבים דיין שאינו רחמן מ"מ במסית מושיבים דיין שאינו רחמן דכתיב 'לא תחמוול ולא תכסה עליו'.
- כז ראה לעיל [הערה כג] ששור הנסקל נידון בפני בית דין של עשרים שלשה ולא נאמרו בו הדינים שהם כדי להציל את הנידון, ובדברי הגמ' מבואר שדיינים שפסולים בסנהדרין מחמת פסול יוחסים או פסול מום פסולים לדון בדין שור הנסקל, אמנם דיין שאינו רחמן כשר לדון בדין שור הנסקל כיון שדין זה הוא בכדי להציל את הנידון ובשור הנסקל לא נאמר דין זה.
- כח הגמ' מבארת שהמקור שהדיינים יושבים בצורת חצי גורן עגולה דכתיב 'שררך אגן הסהר' ודורשים שהדיינים שהם יושבים בטבורו של עולם ומגינים על העולם הם בצורת 'סהר' שהוא ירח, ורש"י מבאר שהטעם לכך כדי שכל הדיינים יראו את אלו, וכן שכל הדיינים יראו את העדים וידקדקו בדבריהם.
- כט בדברי המשנה מבואר שהתלמידים יושבים בשורות כסדר חכמתם הראשון בשורה הראשונה הוא החכם מכולם, ואחריו כסדר החכמה והאחרון בשורה השניה יותר חכם מהראשון בשורה השניה וכן האחרון בשורה השלישית, והאחרון בשורה השלישית יותר חכם מהעם שעומדים לפני הדיינים, ובאופן שמת אחד מהדיינים התלמיד הראשון בשורה הראשונה נהיה דיין וכל אחד מהדיינים זז ממקומו למעלה ובמקום האחרון מכניסים את האדם החכם מתוך העם.
- ל רש"י מבאר שהטעם של ת"ק שיש שני סופרים וכל אחד מהם כותב את דברי המזכים ואת דברי המחייבים כדי שאם סופר אחד יטעה יהיה אפשר לבדוק זאת בכתב הסופר השני, ורבי יהודה סובר שבאופן שהסופר צריך לכתוב גם את דברי המזכים וגם את דברי המחייבים יש חשש שיטעה ולכן אחד מהסופרים כותב רק את דברי המזכים ואחד מהסופרים כותב רק את דברי המחייבים ובאופן שאחד מהם יטעה אפשר להוכיח זאת מכתב הסופר השלישי.
- לא תוס' מבארים שמדאורייתא אסור להתייחד עם העריות, וכן אסור לשכב עם העריות במטה אחת הוא בבגדו והיא בבגדה באופן שנהנים ומתחממים זה מזה, ולומדים מהפסוק 'ואת אשת רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא יקרבו' היקש בין אשת איש לאשתו נדה שגם באשתו נדה אסור לשכב במטה אחת הוא בבגדו והיא בבגדה, אבל יחוד עם אשתו נדה באופן שבעל מותר דכתיב 'סוגה בשושנים' משום שסופה להיות מותרת לו, ותוס' מוסיפים שמסתבר להתיר יחוד ולאסור הוא בבגדו והיא בבגדה כיון שנהנים זה מזה.

נפשות לא יכולים לתקן את העבירה, וכן העדים אשמים לא רק בדם הנהרג אלא גם בדמי זרעו זרעו עד סוף העולם, וכל אדם שמאבד נפש אחת מישראל כאילו איבד עולם מלא, ובית דין מוסיפים שבאופן שיודעים את העדות אינם רשאים להמנע ולהעיד.

◆ **דיני עדות באומד:**

- לת"ק - לא יכולים להעיד [ב"ב צג א].
- לרב אחא:
  - בדיני ממונות - יכולים להעיד.
  - בדיני נפשות - אפשר לומר שיכולים להעיד ואפשר לומר שלא יכולים להעיד.